

zeer op prijs, deze wenschen te vernemen en is gaarne bereid daaraan zooveel mogelijk tegemoet te komen. In deze speelt ook deze factor eene rol, dat de meeste leden van het bestuur hun eigen dagtaak hebben en slechts hun vrijen tijd aan het vereenigingsleven kunnen geven. Medewerking van jongere krachten zou zeker welkom zijn.

Namens het bestuur wil ik eindigen met de leden van „Oud-Utrecht” zeer dank te zeggen voor hun steun en belangstelling, in het afgelopen tijdvak ondervonden, en onze vereeniging een verderen groei en bloei toe te wenschen.

A. N. L. OTTEN.

EEN EN ANDER OVER HET MAANDBLAD

Met de herdenking van het vijf-en-twintigjarig bestaan der vereeniging valt de voltooiing van het twintigste deeltje van haar orgaan vrijwel samen. In al dien tijd is, rekening houdend met de geldelijke omstandigheden van „Oud-Utrecht” en de mogelijkheid van passende vulling, het Maandblad een bescheiden blaadje van acht bladzijden druks gebleven, dat ongestoord kon verschijnen. Alleen in den bezettingstijd zijn wel eens moeilijkheden gerezen.

Reeds kort na de komst der Duitsche troepen in 1940 moest aan het „verzoek” van den Ortskommandant, om een exemplaar kosteloos aan mevrouw Hirsch-Jaekel in de Juliana-laan te Bilthoven te zenden, worden voldaan. De reden van de plotselinge, tevoren nimmer gebleken belangstelling dezer Duitsche vrouw voor de geschiedenis van Utrecht, is nooit verklaard, maar kan wel gist worden.

In 1943 trof het Maandblad onverwachts een verschijningsverbod, waartoe, zoals hij zelf later aan derden heeft verklaard, de districtsinspecteur A. H. van der Stok aan de Kromme Nieuwegracht den tijdschriftendictator Max Blokzijl had geadviseerd. Opheffing van het verbod kon in overweging genomen worden, als het bestuur vroeg de uitgave in volkschen zin te mogen hervatten. Die matjesparade lag echter niet in de bedoeling van het bestuur en was ook overbodig doordat de secretaris-generaal van het departement van k. en w. de uitsluiting van het Maandblad ongedaan maakte.

Slechts een paar nummers van het herleefde Maandblad waren verschenen, toen de vereeniging registratieplicht harer periodieke publicaties bij de cultuurkamer werd voorgeschreven. Langs een omweg werd zoodoende geltracht het Maandblad onder de bemoeiingen eener daartoe niet wettelijk bevoegde N.S.B.-instelling te brengen. Het bestuur heeft gemeend ook in dit geval niet te mogen transigeeren en heeft toen de verdere uitgaaf stop gezet.

Eerst na de bevrijding, twee jaar later, is het Maandblad op-

nieuw verschenen, zij het aanvankelijk nog met horten en stooten vanwege de moeilijke papiervoorziening.

Het plan, om door middel van een tijdschrift een periodieken band tusschen het bestuur en de leden en tusschen de leden onderling te leggen, en vooral ook om daardoor de leden van de verspreid verschijnende geschriften over Utrecht's historie op de hoogte te houden, is reeds in de oprichtingsvergadering ter sprake gebracht. Alvorens tot de uitgave van een maandelijks uitkomend orgaan, hoe bescheiden van omvang en eenvoudig van uitvoering ook, over te gaan, achtte het inmiddels opgetreden bestuur het echter noodig af te wachten, hoe de vereeniging ontvangen, in welke mate de belangstelling der Utrechtenaren getoond zou worden. De groei van „Oud-Utrecht” is zeer geleidelijk, langzaam doch zeker, gegaan, maar in 1926, toen het eerste nummer van het Maandblad uitkwam, was het ledental (242) toch nog niet voldoende, om het financieel risico der uitgave van een maandblad naast het jaarboekje voor de vereeniging te aanvaarden.

De drukker-uitgever, wijlen de heer P. den Boer, was evenwel van gevoelen, dat een Utrechtsch historisch tijdschriftje ook belangstelling van niet-leden zou genieten en dat bovendien de advertenties op een toe te voegen omslag voldoende baten zouden opleveren, om de druk- en papierkosten te dekken. Hij wilde de technische verzorging wel voor eigen rekening ondernemen en zoo gebeurde het, dat de eerste jaargang reeds in 1926 kon worden uitgegeven. De opbrengst van abonnements- en advertentiegelden bleef helaas verre beneden de verwachting. De Utrechtenaren, d.w.z. de geboren en getogen stedelingen, bleven de kat uit den boom kijken en doen dat voor het meerdendeel nog. Het ledental was intussen zoo gegroeid (323), dat de vereeniging voortaan de uitgave van het maandblad zelf kon bekostigen.

Hoe anders lijkt dit omstreeks honderd jaar geleden te zijn geweest, toen allengs breede belangstelling voor de rijke en gevarieerde historie der stad was gegroeid en ras-echte Utrechtenaren de leiding namen. Daar was de boekverkooper, drukker en uitgever Nicolaas van der Monde (1799—1847), die van 1835 tot 1846 het voor dien tijd kostbaar geïllustreerde *Tijdschrift voor geschiedenis, oudheden en statistiek van Utrecht* leidde en uitgaf. Na zijn ziekte en vroegtijdigen dood werd het tot 1852 door den provincialen archivaris dr. P. J. Vermeulen voortgezet. Nog verzorgde Van der Monde als schrijver en uitgever de *Geschied- en oudheidkundige beschrijving van de pleinen, straten, stegen, waterleidingen, wedden, putten en pompen der stad Utrecht* (3 dln., 1844—'46), een onmisbaar handboek voor het leeren kennen van den ouden toestand, en *Utrecht en derzelver fraaije omstreken* (1841), een uitvoerige historische gids voor de stad en de provincie, die ook in de Fransche taal verscheen. Tegelijkertijd

was hij de oprichter en tot zijn dood de uitgever van het *Archief voor kerkelijke en wereldlijke geschiedenissen*, een nog gewaardeerde bronnenpublicatie, die van 1839 tot 1848 door J. J. Dodt van Flensburg en vervolgens door jhr. mr. A. M. C. van Asch van Wijck werd samengesteld.

Op overeenkomstige wijze werkte de drukker-uitgever en stads-courantier Leonard Eduard Bosch (1792—1865) naast Van der Monde. Bosch had reeds door verschillende geschriften van zijne liefde voor den grond zijner geboorte getuigd, toen hij in 1841 de algeheele verzorging van den sedert 1837 door J. G. Andriessen uitgegeven *Utrechtschen volksalmanak* overnam. Door de vele daarin van eigen en anderer hand voorkomende opstellen heeft hij voorbeeldig bijgedragen, om belangstelling voor het Stichtsche verleden te wekken en gaande te houden. Vier jaar na zijn dood, in 1869, werd de uitgave gestaakt. In het van 1891 tot 1918 door verschillende uitgevers in het licht gezonden *Utrechtsch jaarboekje*, een voortzetting van den eveneens door Bosch ontworpen en van 1841 af verschenen Utrechtschen provincialen- en stadsalmanak zijn vele administratieve gegevens betreffende de inrichting en de leiding van stad en gewest, doch weinig geschiedkundige verhandelingen gepubliceerd.

De vele periodieke publicaties zouden indertijd niet mogelijk zijn geweest, zeker niet gedurende zoo vele jaren bestaan hebben, als er niet voldoende koopers waren gevonden. Sindsdien is de belangstelling der autochthonen wel wat verflauwd, zooals in normale tijden niet alleen uit den verkoop van de toch al in matig aantal nieuw verschijnende lokaal-historische werken blijkt, doch vooral door de leden-samenstelling van „Oud-Utrecht” wordt gedemonstreerd. Haar leden-percentages van geboren Utrechtenaren is gering, de bloei der vereeniging steunt voor een aanzienlijk deel op de belangstelling en, wat nog meer zegt, ook op de medewerking der van elders gekomen inwoners. De aandacht der laatsten wordt geboeid, doordat Utrecht een belangrijken schakel in het Nederlandsche cultuurleven was en bleef. Om die reden ook trekken de publicaties van plaatselijken aard meer koopers buiten dan binnen de stad.

Hierop de aandacht te vestigen, in het bijzonder de van ouds aan Utrecht verbonden en door hun geslacht aan de stad verknochte inwoners te vragen hun gedachten sterker aan het verleden te binden en zodoende den tegenwoordigen zin van het hoe en waarom te helpen verstaan, is de bedoeling van dit schrijven, den wensch van den weldra scheidenden redacteur. Gehoopt wordt, dat zij de vervulling van dien ereplicht uit dankbaarheid aan de nagedachtenis hunner vaderen, die Utrecht gestalte en gehalte gaven, zullen aanvaarden.

Utrecht, 17 Februari 1948.

G. A. EVERS.